

Pisma wydane Parlamentu Krajowego Brandenburg Zeszyt 1/2014

Krótką historia nowego gmachu Parlamentu Krajowego

Długa droga od zamku miejskiego
do zamku parlamentarnego

L A N D T A G
B R A N D E N B U R G

Widok na nowy budynek Parlamentu Krajowego Brandenburgii

Spis treści

05

22 lata do ostatecznego zajęcia budynku przez Parlament

06

Od średniowiecznego zamku Turmburg do renesansowego pałacu księżnej Katarzyny

07

Czasy Wielkiego Elektora Fryderyka Wilhelma (1640–1688)

08

Królowie pruscy i zamek

10

Koniec zamku miejskiego

11

Decyzja o zburzeniu zamku

12

Nowy początek – odbudowa „Portalu Fortuny”

14

Uchwała Parlamentu Krajowego

15

Mieszkańcy Poczdamu walczą o „swoją zamek”

16

Nowy Landtag nabiera realnych kształtów

17

Przekazanie kluczy przewodniczącemu Parlamentu Krajowego

17

Architekt i projektowanie budynku

20

Fakty związane z budynkiem i okolicą

Krótką historia nowego gmachu Parlamentu Krajowego

Długa droga od zamku miejskiego do zamku parlamentarnego¹

Autorka: Katrin Rautenberg

1. 22 lata do ostatecznego zajęcia budynku przez Parlament

Po zjednoczeniu Niemiec 3 października 1990 roku i wyborach do Parlamentu Krajowego Brandenburgii, które odbyły się 14 października 1990 roku, parlament i rząd kraju związkowego urzędowały początkowo w dawnej Państwowej Akademii Wojskowej i poprzedniej siedzibie Rady Okręgu Poczdam przy Heinrich-Mann-Allee 107, dziś siedzibie Kancelarii Stanu. Obradował tam już też parlament krajowy wybrany w 1946 roku. Zajęcie przez parlament tych pomieszczeń skutkowałoby jednak przeprowadzką rządu krajowego na wzgórze Brauhausberg, co od razu spotkało się z dużym sprzeciwem, przede wszystkim w związku z wcześniejszym użytkowaniem budynku przez kierownictwo okręgu SED (Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec).²

16 stycznia 1991 roku parlament postanowił, że jako swoją sie-

dzibę wykorzysta budynek na wzgórzu Brauhausberg. Fakt ten poprzedziła (nieuzasadniona) plotka, że dotychczas użytkowana sala plenarna przy Heinrich-Mann-Allee nie jest bezpieczna pod względem budowlanym.³ Mimo że eksperci nie polecali stałego użytkowania budynku przy Havelblick 8, ponieważ nie zapewniał warunków dla funkcjonowania parlamentu, po ukończeniu najważniejszych prac budowlanych w końcu wprowadzili się jednak do tzw. „Kremla”. Pierwsze posiedzenie plenarne Parlamentu Krajowego Brandenburgii na wzgórzu Brauhausberg odbyło się 25 września 1991 roku.

Po długiej dyskusji na temat ostatecznej siedziby parlamentu i ze względu na duże zaangażowanie obywateli, stowarzyszeń i mecenasów sztuki, którzy już wcześniej umożliwili odbudowanie Portalu Fortuny („Fortunaportal“), 20 maja 2005 roku Parlament Krajowy podjął uchwałę, która otworzyła drogę do powstania w sercu Poczdamu nowego budynku z fasadą starego zamku miejskiego, który został zniszczony podczas nalotu brytyjskiego w kwietniu

¹ Na podstawie publikacji autorstwa Hansa-Joachima Giersberga: „Das Potsdamer Stadtschloss” (1998) i wydanego przez Ministerstwo Finansów dokumentu „Baudokumentation Neuer Landtag Brandenburg” (2014). Archeolog miejskiej Gunduli Christi dziękuję za cenne wskazówki korygujące.

² Informacja prasowa szefa Kancelarii Stanu dr. Jürgena Linde z 19 kwietnia 1991 roku.

³ Patrz: Przewodniczący Parlamentu Krajowego Brandenburgii (wyd.): „Von der Kriegsschule zum Parlament” (2000).

1945 roku i zburzony na przełomie 1959 i 1960 roku. Po 3½ latach budowy, 10 października 2013 roku minister finansów kraju związkowego Brandenburgii dr Helmuth Markov przekazał gmach przewodniczącemu Parlamentu Krajowego Gunterowi Fritschowi. Wraz z otwarciem w 25 rocznicę Pokojowej Rewolucji tego nowoczesnego gmachu o historycznej fasadzie zabił się otwarta rana na tkance miejskiej Poczdamu, istniejąca od 1959 roku.

Ukończenie budowy siedziby parlamentu planowano na koniec roku 2012, a przeprowadzka miała odbyć się z początkiem roku 2013. Ostatecznie parlament przeniósł się do nowej siedziby w dniach od 12 do 16 grudnia 2013 i podjął pracę jeszcze w 2013 roku.

Po wyborach parlamentarnych 14 września 2014 roku, w dniu 8 października nastąpiła inauguracja VI kadencji Parlamentu Krajowego. Nowo wybrana przewodnicząca parlamentu Britta Stark powiedziała w swojej przemowie między innymi: *„Po raz pierwszy świętujemy posiedzenie inauguracyjne Parlamentu Krajowego w naszej nowej siedzibie. Gmach ten stoi tutaj, w sercu Poczdamu, w centrum życia. Od jego otwarcia na początku 2014 roku gościłszy niemal tyłu zwiedzających, ilu odwiedziło stary budynek na przestrzeni 20 lat! Nasz parlament jest domem otwartym i pragnę, żeby takim pozostał. Chciałabym, abyśmy każdego roku organizowali weekend otwartych drzwi, który będzie świętem demokracji. Chcę, abyśmy pokazywali naszym gościom nie tylko wspaniały budynek, lecz także miejsce żyjącej demokracji”*.

2. Od średniowiecznego zamku Turmburg do renesansowego pałacu księżnej Katarzyny

Teren zamku to jeden z najstarszych obszarów mieszkalnych w Poczdamie. Badania archeologiczne wykazały, że już od epoki kamienia położony w miejscu chronionym przed powodzią teren wykorzystywano do osiedlania się. Z biegiem czasu miejsce to dało początek miastu Poczdam.

W 933 roku pojawiła się pierwsza udokumentowana wzmianka o słowiańskiej osadzie „*Poztupimi*“. Około roku 1200 na zachód od słowiańskiego zamku (skrzyżowanie ulic Heiligen-Geist-Straße/Burgstraße) wyznaczono ulicę i dzielnice mieszkaniowe. Bezpośrednio pod drogą, po której kursują bryczki, archeolodzy znaleźli ślady będące prawdopodobnie pozostałościami zamku Wasserburg, zbudowanego około 1320 roku. Około roku 1528 książę elektor Joachim I wznosił na tym terenie zamek warowny z pięcioma wieżami. W latach 1598–99 książę elektor Joachim Fryderyk zastąpił go małym zamkiem wybudowanym dla jego żony Katarzyny. W trzypiętrowym budynku o długości 60 m i szerokości 14 m znajdowało się 38 pomieszczeń, w tym na drugim piętrze duża sala i tzw. pokój stołowy.

W związku z przedwczesną śmiercią księżnej zamek nie został jednak ukończony. Eleonora, druga żona Joachima Fryderyka, zmarła również przedwcześnie, a książę w końcu przestał interesować się zamkiem i od tego momentu mieszkał w Joachimsthal, na północ od Berlina. Zamek stracił na znaczeniu i w końcu został zlicytowany.

Zabezpieczenia archeologiczne: kamienna podłoga z jadalni Wielkiego Elektora z XVII wieku. W nowym gmachu Landtagu przez „Okno Archeologiczne” można zobaczyć historyczną podłogę.

3. Czasy Wielkiego Elektora Fryderyka Wilhelma (1640–1688)

Wielki Elektor Fryderyk Wilhelm nabył zamek w 1660 roku. W latach 1664–1669 na jego polecenie wzniesiono nową budowlę według wzorów holenderskich. Zamek ten już kilka lat później okazał się zbyt mały i w latach 1679–1682 został dwukrotnie wydłużony. Główną część rozbudowano do trzech pięter. Dzięki powiększonemu i urządzonemu na nowo „Parkowi Przyjemności” (Lustgarten) zamek awansował do rangi reprezentacyjnej rezydencji i zdominował mieszczańskie centrum, jakim był Stary Rynek. Zajął znaczącą przestrzeń w obrębie miasta, która przetrwała aż do zburzenia zamku na przełomie 1959 i 1960 roku, a teraz została ponownie zagospodarowana jako teren pod gmach parlamentu.

Na pierwszym piętrze głównego skrzydła, „Corps de Logis”, mieściła

się reprezentacyjna sala, zwana później „Salą Marmurową”. Pod nią, na niskim parterze zamku, połączona z „Parkiem Przyjemności”, znajdowała się podpiwniczona sala, którą w miesiącach letnich wykorzystywano jako jadalnię zapewniającą chłód, ale również jako miejsce przechowywania zwłok zmarłych krewnych rodziny książęcej.

Historyczny Portal Fortuny i jego wersja zrekonstruowana w 2002 roku.

W 1685 roku Wielki Elektor ogłosił w zamku miejskim „*Edykt Poczdamski*” zapewniający wolność wyznania, który gwarantował prześladowanym we Francji protestantom – hugenotom – możliwość swobodnego i bezpiecznego osiedlenia się w Brandenburgii. Imigrantom przyznano wiele przywilejów.

4. Królowie pruscy i zamek

Fryderyk I, pierwszy król Prus (1688–1713)

W 1688 roku książę elektor Fryderyk III przejął tron od swojego ojca, Wielkiego Elektora. Koronując się w 1701 roku w Królewcu przyjął imię króla Fryderyka I i założył Królestwo Pruskie. W toku przygotowań do koronacji oraz dostosowania zamku do nowego statusu reprezentacyjnego, zamek i „*Park Przyjemności*” poddano znaczącym zmianom. Zbudowano nowy portal wejściowy według francuskiego wzoru. Figura na jego szczycie, bogini szczęścia Fortuna, stała się źródłem jego późniejszej nazwy – „*Portal*

Fortuny”. Na zamku organizowano huczne przyjęcia, a w 1709 roku miało tam nawet miejsce spotkanie z królami Saksonii i Danii.

Fryderyk Wilhelm I, „król żołnierz” (1713–1740)

Ze względu na bardzo zły stan kasy państwowej pozostawiony przez poprzednika, król Fryderyk Wilhelm I postanowił sprzedać jak najwięcej swoich zamków, zatrzymując tylko nieliczne z nich. Poczdamski zamek miejski był jednym z niewielu, które pozostały w jego posiadaniu, jednak w odróżnieniu od pałacu Charlottenburg nie miał on funkcji reprezentacyjnej, lecz służył rodzinie królewskiej wyłącznie do celów mieszkalnych.

W 1726 roku salę w piwnicy przebudowano na piwnicę winiarską oraz dokonano niewielkich napraw w pozostałej części zamku. W tym samym czasie król rozbudowywał Poczdam, który stopniowo stawał się miastem garnizonowym. Powiększane w regularny sposób o nowe dzielnice miasto przyjęło wyraźną for-

Historyczny zamek miejski w Poczdamie.

mę szachownicy zorientowanej względem kluczowych dróg z czasów Wielkiego Elektora, które prowadziły do zamku. Centralnym punktem odniesienia dla rozbudowy miasta był zatem zamek, którego położenie między centrum miasta na północy a rzeką Hawelą na południu sprawiło, że z każdego miejsca stanowił on ważny punkt orientacyjny.

Fryderyk II „Wielki“, „Stary Fryc“ (1740–1786) i jego nowa rezydencja

W 1740 roku królem Prus został Fryderyk II. W pierwszych latach swoich rządów mieszkał w pałacu Charlottenburg. W 1743 roku zajął mieszkanie w poczdamskim zamku miejskim, na wschód od Sali Marmurowej. Mimo przeprowadzonej renowacji fasady Fryderyk II nie był zadowolony z wizerunku zamku. Z pomocą pospieszył architekt, baron Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff. W latach 1744–1751 zamek został rozbudowany i otrzymał swój ostateczny kształt, który ponad 250 lat później posłużył jako wzór przy budowie nowego gmachu parlamentu.

Wprowadzono znaczące zmiany w fasadzie, która została jednolicie podzielona. Reprezentacyjne schody miały podkreślić środkową część zamku i wejście do wielkiej sali.

Fryderyk II wyposażył budynek w wyszukane meble, a poprzez prace budowlane na zamku i w jego otoczeniu pokazał, że pragnie uczynić z Poczdamu królewską siedzibę. **Zamek projektu Knobelsdorffa** w stylu **rokoko fryderycjańskiego** stanowił centrum miasta. Gmach wspaniale komponował się z budynkami na Starym Rynku, dzięki czemu

powstał jeden z najpiękniejszych placów w Europie. Zamek miejski pełnił funkcję reprezentacyjną, a zimą Fryderyk II wykorzystywał go również do celów mieszkalnych. W latach 1745–1747 zbudowano z kolei pałac Sanssouci, również w stylu rokoko. Pałac ten służył jako mieszkanie w miesiącach letnich, a król przyjmował w nim tylko wybranych gości.

Fryderyk Wilhelm II „Gruby“ (1786–1797)

Nowy mieszkaniec zamku miejskiego nie podzielał zamiłowania swojego wujka Fryderyka II do stylu barokowego i rokoko. Oddał mieszkanie w północno-zachodnim skrzydle zamku swoim synom Fryderykowi i Ludwikowi, a w latach 1787–1792 w „Nowym Ogrodzie” kazał zbudować dla siebie „*Pałac Marmurowy*” w stylu wczesnoklasycystycznym. Rezydencję z kolei przeniósł z powrotem do Berlina, do pałacu Charlottenburg. Z powodu rozrzuconego trybu życia król nie cieszył się szczególnym poważaniem, jednak w 1829 roku obywatele Neuruppin postawili mu zrekonstruowany w 1998 roku pomnik – za to, że po wielkim pożarze odbudował miasto w klasycystycznym stylu.

Fryderyk Wilhelm III (1797–1840)

Wprawdzie po zmianie władzy rezydencją królewską pozostał pałac Charlottenburg, jednak Fryderyk Wilhelm III, również po ślubie z księżniczką Luizą Pruską, nadal utrzymywał mieszkanie w zamku miejskim, który z jego polecenia był od roku 1799 przebudowywany. Aż do śmierci Luizy w 1810 roku para chętnie zatrzymywała się w zamku.

Fryderyk Wilhelm IV (1840–1861)

w okresie sprawowania rządów również wykorzystywał zamek miejski jako mieszkanie zimowe. Jednak po tym, jak król zachorował, nie zrealizowano jego pomysłów na przebudowę zamku, dotyczących głównie fasady Parku Przyjemności.

Wilhelm I (1861–1888), Fryderyk III (1888), Wilhelm II (1888–1918)

Wśród trzech ostatnich królów pruskich, a jednocześnie cesarzy niemieckich, Poczdam cieszył się znacznie mniejszym zainteresowaniem. Ich siedziby mieściły się zwykle w Berlinie, a zamek służył jedynie jako drugie mieszkanie. Jednak z szacunku dla dzieła Fryderyka II nie odważono się zmienić formy budynku powstałej za jego rządów.

5. Koniec zamku miejskiego

Dnia 9 listopada 1918 na terenie zamku miejskiego zebrali się ludzie, którzy rozbroili wartowników i wdarli się do budynku, nie plądrując go jednak. Było to symboliczny koniec monarchii pruskiej.

Po rewolucji 1918 roku – a tym samym upadku monarchii – zamek należał do administracji dóbr królewskich powstałej z cesarsko-królewskiego urzędu marszałka dworu, a po zawarciu umowy o ułożeniu stosunków majątkowych pomiędzy państwem pruskim a członkami dawniej panującego pruskiego domu królewskiego przeszedł w posiadanie utworzonej w 1927 roku administracji zamków i ogrodów państwowych.

W czasach Republiki Weimarskiej urządował tutaj magistrat, z kolei od 10 września 1920 roku w nowej sali zamkowej odbywały się sesje rady miasta. W budynku urządzono mieszkania służbowe oraz umiejscowiono w nim urząd pracy i częściowo administrację miasta.

Żółty Salon, pokój mieszkalny królowej Luizy, zrekonstruowano w 1932 roku i udostępniono do zwiedzania w Zielone Świątki tego samego roku. W 1941 roku muzeum zostało zamknięte.

Podczas brytyjskiego nalotu na miasto w dniu 14 kwietnia 1945 roku zamek miejski doszczętnie spłonął, zachowały się jedynie mury go okalające. Tylko nie-

Zniszczony zamek miejski w Poczdamie.

liczne elementy cennego wyposażenia wewnątrz udało się wcześniej przenieść do schronu przeciwlotniczego lub innych budynków. Całe wyposażenie wewnątrz pozostało w zamku bezpowrotnie spłonęło w pożarze. Również zewnętrzna fasada zamku uległa podczas ataku poważnym zniszczeniom. Bomby burzące przebiły zachodnie skrzydło i dokonały ogromnych zniszczeń w „*Portalu Fortuny*”. Reszta fasady, mimo iż uszkodzona przez pożar, zachowała się na niemal całej szerokości aż do wysokości gzymsu.

6. Decyzja o zburzeniu zamku

Po dyskusjach na temat tego, czy zamek należy odbudować, czy pozostawić w postaci ruin, podczas sesji Rady Miasta Poczdam 13 listopada 1959 podjęto decyzję o zburzeniu pozostałości zamku. Biuro Polityczne KC partii SED przypieczętowało los ruin zamku już wcześniej, 12 maja 1959 roku.

Wyburzenie ruin zamku miejskiego trwało od listopada 1959 do kwietnia 1960 roku. Prace rozpoczęły się od symbolicznego wysadzenia w powietrze „*Portalu Fortuny*”. Kolejne wysadzenie przeprowadzono pod koniec prac, w skrzydle południowym, którego mury zawierające w sobie poprzednie budowle były szczególnie masywne. Materiał z rozbiórki wykorzystano w wielu miejscach. Na stadionie powstałym w latach 1947–1949 w „*Parku Przyjemności*” wykorzystano gruz i część zachodniego skrzydła.

Zburzenie ruin wywołało protesty artystów, architektów i mieszkańców Poczdamu.

W piśmie protestacyjnym do Rady Okręgu Poczdam 15 architektów i inżynierów z VEB Hochbauprojektierung Potsdam wyraziło swoje niezadowolenie wobec uchwalonej rozbiórki. Ich zdaniem plan ten nie był uzasadniony potrzebami urbanistycznymi miasta i skutkował zniszczeniem dzieła sztuki architektonicznej. W dniu 17 listopada 1959 roku otrzymali oni zaproszenie na sesję Rady Okręgu. Kategorycznie zabroniono im dalszych protestów przeciwko planom rozbiórki. Były długoletni dyrektor Muzeum Poczdamu, Hartmut Knitter, bardzo obrazowo przedstawił bezradność władz NRD na wystawie Parlamentu Krajowego Brandenburgii pod tytułem „*Schaustelle Landtag*”. Dobrze jeszcze pamiętał plakat z napisem: „*Precz z tym siedliskiem feudalizmu*”. Byłemu dyrektorowi Instytutu Ochrony Zabytków Ludwigowi Deiterowskiemu udało się przynajmniej sporządzić listę 368 zachowanych elementów. Także mieszkańcy miasta spontanicznie ratowali pojedyncze elementy pozostałe po rozbiórce.

Aby wymazać wszelką pamięć o zamku miejskim, po wyburzeniu na całym terenie zaplanowano wielopasmowe ulice, zaś na miejscu zamku powstało duże skrzyżowanie. Tym samym na znaczeniu stracił również Stary Rynek, położony na północny-wschód od dawnego zamku.

Poza nowymi budynkami wzniesionymi wokół kościoła św. Mikołaja, teren „*Parku Przyjemności*” został zdominowany przez nowy hotel (dzisiejszy „*Mercury*”).

Jedynym budynkiem w najbliższej okolicy, który w niemal nieuszkodzonym

stanie przetrwał naloty bombowe i wysadzenie, jest Marstall, dawna królewska stajnia. Pierwotnie również on miał zostać wysadzony w powietrze, jednak zachował się dzięki zmianie planów urbanistycznych.

Zachowała się też część Kolumnady Zapaśników (Ringerkolonnade), która dawniej łączyła Marstall z zachodnim skrzydłem zamku, a dziś, jako ostatnia zachowana część terenu rekreacyjnego urządzonego na końcu lat sześćdziesiątych, wchodzi w skład odbudowanego Parku Przyjemności nad brzegiem Haveli.

Jeszcze u schyłku lat osiemdziesiątych rozpoczęto realizację ostatniego prestiżowego projektu NRD na terenie dawnego zamku miejskiego – budowy gmachu teatru. Po zmianie ustroju politycznego na przełomie 1989 i 1990 roku inwestycja ta budziła coraz większy sprzeciw. Najpierw odezwały się głosy sugerujące, że nowy budynek zasłoni widok na kościół św. Mikołaja. Jednak prawdziwym powodem przeprowadzonej w 1991 roku rozbiórki znajdującego się jeszcze w stanie surowym budynku teatru był fakt, że budowa tego gmachu przy Starym Rynku jako ostatni duży projekt reżimu SED spotykała się z coraz większą niechęcią mieszkańców i polityków. Nie chciano również odbierać sobie możliwości rekonstrukcji tego obszaru według dawnego kształtu.

Kiedy wraz ze zburzeniem gmachu teatru w 1991 roku teren zamku miejskiego zmienił się na powrót w wielki trawnik, rozpoczęła się wieloletnia dyskusja na temat ożywienia centrum Poczdamu. Po doświadczeniach z czasów NRD pod-

nosiło się coraz więcej głosów za rekonstrukcją zamku miejskiego. Za jedyne możliwe rozwiązanie uznawano wypełnienie wielkiej luki między Starym Rynkiem, mostem Lange Brücke i ulicą Britte Straße. Z początku brakowało jednak właściwej koncepcji zarówno sposobu użytkowania, jak i finansowania budynku. Problemów przysparzało również duże skrzyżowanie ulic przed hotelem „Mercury”. Było ono urządzone na części kompleksu zamkowego, dlatego trzeba było zaplanować jego przeniesienie, zanim mogła się rozpocząć kompleksowa rekonstrukcja.

7 Nowy początek – odbudowa „Portalu Fortuny”

Od czasu wyburzenia pałacu miejskiego stale odżywały dyskusje dotyczące zagospodarowania śródmieścia Poczdamu, gdyż teren ten był postrzegany jako otwarta rana w tkance miejskiej. W roku 1990 zdecydowano, że dalszy rozwój śródmieścia Poczdamu będzie wzorowany na zabudowie historycznej. Realizację rekonstrukcji zainicjował „Potsdam Project” Letniej Akademii dla młodych architektów Londyńskiego Instytutu Architektury Księcia Karola („The Prince of Wales’s Urban Design Task Force, Potsdam and Bornstedt 1996”).⁴ W dniu 25 marca 1999 roku powołano do życia stowarzyszenie wspierające odbudowę „Portalu Fortuny”, z którego po wysadzeniu zachował się tylko fundament i kilka płyt ukrytych pod ziemią. Odbudowę realizowano w oparciu o tradycyjną technikę budowlaną z wykorzystaniem zachowanych oryginalnych elementów

Fortuna znów unosi się pod poczdamskim niebem.

budowli. Pierwszą łopatę wbito 8 września 2000 roku, a uroczyste otwarcie odbyło się 12 października 2002 roku.

W dniu 2 czerwca 2001 roku gazeta Berliner Zeitung donosiła: „*Prezenter televizyjny Günther Jauch nie spocznie, aż dawny poczdamski zamek miejski znów nie stanie na swoim historycznym miejscu.*”⁴ Mieszkańcy Poczdamu dziękowali Güntherowi Jauchowi, szanowanemu obywatelowi miasta, a także Jürgenowi Lose z Federalnego Związku Niemieckiego Przemysłu Cementowego, których hojne darowizny umożliwiły odbudowanie „*Portalu Fortuny*”.

Urzeczywistnienie projektu wzbudziło nadzieję na realizację uchwały rady miasta z 1999, w której śródmieście Poczdamu ogłoszono obszarem przeznaczonym do rewitalizacji. Uchwała przewidywała „*odbudowę dawnego zamku na wzór historycznej kubatury i historyczne-*

go planu oraz oddanie go do użyteczności publicznej.”

Jako że nowo powstający budynek potrzebuje użytkownika, a niewygodą ówczesnej siedziby Parlamentu Krajowego była powszechnie znana, w debacie publicznej szybko pojawił się związek między tymi dwiema kwestiami. W obliczu pilniejszych problemów ciągnących na młodym kraju związkowym parlamentarzyści długo zwlekali z podjęciem uchwały „*we własnej sprawie*”, która miała pociągnąć za sobą tak wysokie koszty. Z punktu widzenia kosztów zastanawiano się również nad rewitalizacją budynku na wzgórzu Brauhausberg, bądź budową nowego gmachu w poczdamskiej dzielnicy Speicherstadt nad Hawelą lub na terenie pływalni. A jednak coraz więcej parlamentarzystów przychyliło się do pomysłu wzniesienia nowej siedziby w miejscu dawnego zamku miejskiego.

W 2001 roku miasto Poczdam zleciło wstępne badania archeologiczne części dawnego zamku – po raz pierwszy od jego zburzenia. Na blisko 1000 metrach kwadratowych dwunastoosobowy zespół odnalazł świadectwa ponad 700-letniej historii tej budowli. Po raz pierwszy w badaniu uwzględniono również większy wycinek zachowanej struktury budowlanej zamku miejskiego, jak i budowli go poprzedzających. W związku z korzystnymi wynikami badań konserwatorzy zabytków powzięli za cel jak najdalej idące zachowanie stanowisk archeologicznych i włączenie ich w nową zabudowę terenu.

Również w 2001 roku, na wystawie „*Minervas Mythos*” zorganizowanej w ramach Bundesgartenschau pokazano, ja-

⁴ Patrz: <http://www.avoe.org/taskforce.html> oraz <http://luciensteil.tripod.com/katarxis02-1/id44.html>.

⁵ Berliner Zeitung z dnia 02.06.2001, Julia Schmidt.

kie oryginalne fragmenty, plany i dokumentacje zdjęciowe zamku miejskiego są jeszcze dostępne.

8. Uchwała Parlamentu Krajowego

Napięcie wzrosło po tym, jak 12 lipca 2001 roku Parlament Krajowy podjął tzw. uchwałę o mocy zasady prawnej w sprawie swojej stałej siedziby, pozostawiając otwartą kwestię jej lokalizacji:⁶

„Po rozważeniu politycznych, finansowych i urbanistycznych aspektów stałej siedziby Parlament Krajowy opowiada się za budową nowego gmachu parlamentu w stolicy Kraju Związkowego, Poczdamie, pod następującymi warunkami:

1. *Z uwzględnieniem istniejących dokumentów i ekspertyz Rząd Krajowy opracuje dla Parlamentu Krajowego projekt zawierający opcje możliwych lokalizacji nowej siedziby parlamentu, na podstawie których będzie możliwe podjęcie uchwały.*
2. *Jeżeli lokalizacja na wzgórzu Brauhausberg nie zostanie włączona w koncepcję przewidującą budowę nowej siedziby, Rząd Krajowy przedłoży Parlamentowi Krajowemu koncepcję dalszego użytkowania, która pozwoli na konsolidację nieruchomości potrzebnych na cele działalności rządu oraz na znaczną redukcję kosztów najmu siedziby urzędów krajowych na gruntach niebędących własnością Kraju Związkowego.*
3. *W celu zabezpieczenia inwestycji należy w ścisłej współpracy między Rządem Krajowym i Krajową Izbą Kontroli*

sprawdzić zarówno możliwość finansowania prywatnego, jak i korzystanie z prywatnych modeli zarządzania.

4. *Z uwagi na cel, jakim jest konsolidacja budżetu krajowego, do roku 2004 można wydać tylko niezbędne środki na planowanie i – jeżeli to konieczne – na zakup gruntu. Plany należy sporządzić w taki sposób, aby koszty związane z budowlą nie powstały przed rokiem 2004.*
5. *Przy planowaniu, realizacji i kontroli inwestycji należy w ramach możliwości prawnych w jak największym stopniu korzystać z usług firm mających siedzibę w regionie.*
6. *Przy planowaniu należy wziąć pod uwagę to, aby nowy gmach parlamentu mógł być użytkowany także przez parlament wspólnego kraju związkowego Brandenburgia-Berlin”.*

Również w lipcu 2001 roku, poprzez przyjęcie planu zabudowy pod „Poczdamski zamek miejski“, miasto Poczdam stworzyło warunki prawne umożliwiające prace planistyczne nad nową siedzibą.

Po wyborach parlamentarnych w umowie koalicyjnej między SPD i CDU zapisano, że „...zakwaterowanie Parlamentu Krajowego należy trwale poprawić.“ W marcu 2005 roku na zlecenie Parlamentu Krajowego Ministerstwo Finansów przedłożyło raport zawierający porównanie kosztów i lokalizacji dla rewitalizacji budynku na wzgórzu Brauhausberg oraz budowy nowej siedziby na Starym Rynku.

W dniu 20 maja 2005 roku Parlament Krajowy podjął wreszcie uchwałę dotyczącą lokalizacji⁷: do 2011 roku nowy Landtag ma zostać wybudowany w za-

⁶ Druk 3/2991-B.

rysie historycznego zamku miejskiego w Poczdamie. Poproszono miasto Poczdam o przeprowadzenie niezbędnych prac wstępnych i sprzedaż gruntu krajowi związkowemu. Początkowo niejasna była koncepcja projektu budynku; dużą wagę przykładano do zmieszczenia się w budżecie 80 milionów euro.

Na podstawie programu przestrzenno-funkcjonalnego uchwalonego przez prezydium Parlamentu Krajowego w dniach 16 listopada oraz 7 grudnia 2005 minister finansów zlecił sporządzenie studium wykonalności, które miało zbadać dostępność wymaganej powierzchni i warunków funkcjonalnych w lokalizacji na Starym Rynku. Celem była analiza **konfliktów między wolą rekonstrukcji zamku a wymogami związanymi z działalnością nowoczesnego parlamentu**. Wynik przedstawiony w lutym 2006 roku pokazał, że istnieje możliwość pogodzenia funkcji nowoczesnego budynku parlamentu z zachowaniem historycznych proporcji i wierną rekonstrukcją północnych skrzydeł.

Najpierw jednak miała zostać wierne odtworzona tylko północna część w kierunku Starego Rynku. Wzbudziło to niezadowolenie wielu radnych w Poczdamie, którzy mieli podjąć uchwałę o planie zabudowy. Wśród obywateli miasta i polityków Rady Miasta Poczdam rozgorzał spór między zwolennikami oryginalnej i nowoczesnej fasady. Uchwalona już lokalizacja nowego Landtagu, Stary Rynek, została ponownie poddana w wątpliwość i wydawało się, że projekt znów spełźnie na niczym.

9. Mieszkańcy Poczdamu walczą o „swoj zamek“

Referendum wśród obywateli miasta Poczdam przeprowadzone w dniach od 16 do 31 grudnia 2006 nie przyniosło jasnego wyniku. Za „*lokalizacją w śródmieściu Poczdamu w obrysie dawnego zamku miejskiego*“ opowiedziało się 24 172 obywateli, czyli 42,8%. Z kolei za lokalizacją w dawnym „*Pałacu Barberini*“ przy promenadzie Alte Fahrt głosowało tylko 7212 mieszkańców, a więc 12,8%. Za siedzibą w dzielnicy Speicherstadt było 16 089 obywateli (28,5%), a za zupełnie innym miejscem 8287 osób (14,7%). W referendum wzięło udział łącznie 56 473 mieszkańców Poczdamu, co stanowiło 46,1 procent uprawnionych do głosowania (122 407). Nadburmistrz Jann Jakobs: „*Tę niezwykle wysoką liczbę odesłanych ankiet odbieram jako oznakę żywego zainteresowania zagospodarowaniem śródmieścia Poczdamu oraz tego, że mieszkańcy czują się odpowiedzialni za swoje miasto i chcą się zaangażować na jego rzecz. Okazało się wyraźnie, że budowa nowej siedziby parlamentu ma służyć jednocześnie rozwojowi miasta. To jasne zadanie dla rady miasta*”.

Tymczasem zwolennicy zamku nadal walczyli o rekonstrukcję oryginalnej fasady i publicznie starali się o darowizny.

Na mocy uchwały Parlamentu Krajowego z dnia 20 maja 2005 roku budowa nowego gmachu miała być prowadzona w formie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). Zgodnie z regulaminem Parlamentu Krajowego realizację inwestycji zlecono ministrowi finansów, który w ob-

⁷ Druk 4/1092-B, Zbiór Dokumentów Parlamentu

liczu prowadzonych dyskusji znajdował się pod ogromną presją czasu związaną z procedurami zamówień publicznych. W dniu 27 listopada 2007 roku ówczesny minister finansów Rainer Speer oraz prof. Hasso Plattner poinformowali opinię publiczną o **darowiźnie fundacji Hasso-Plattner-Förderstiftung w wysokości 20 milionów euro** na rzecz kraju związkowego Brandenburgii. W kontekście trwającej debaty publicznej ustalono, że darowiznę należy wykorzystać „*w celu jak największego zbliżenia gmachu Landtagu do podziału i kształtu historycznej fasady poczdamskiego zamku miejskiego z wykorzystaniem zachowanych historycznych elementów budowlanych lub, w razie potrzeby, nowych elementów na nich wzorowanych.*”

Po ogłoszeniu tej dobrej wiadomości o darowiźnie trzeba było jeszcze odpowiednio uzupełnić dokumentację przetargową. W ten sposób spełniło się życzenie wielu mieszkańców Poczdamu, którzy chcieli zapobiec powstaniu nowoczesnej fasady. Założono, że przy rekonstrukcji należy również uwzględnić fragmenty pierwotnej substancji – na przykład oryginalne rzeźby, które zostały uratowane przed wysadzeniem w powietrze.

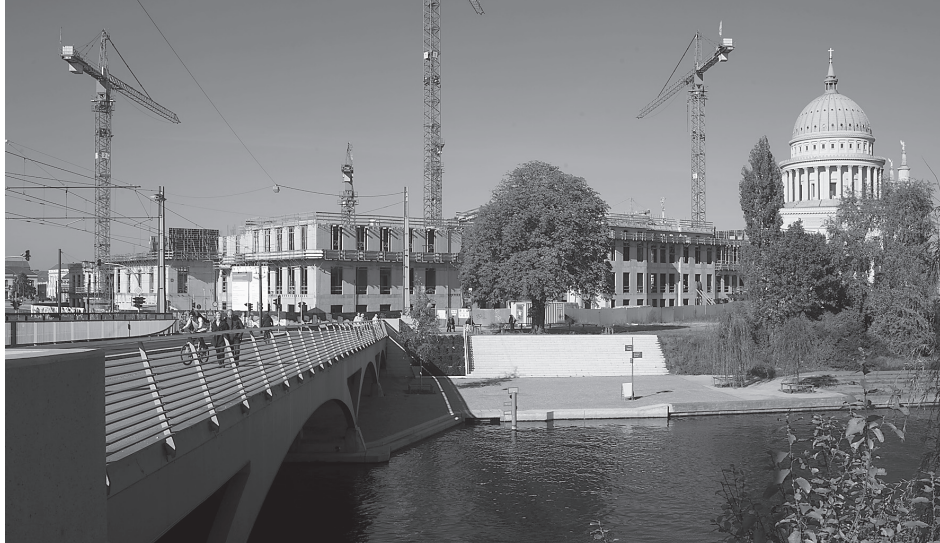
Przetarg na wybudowanie pałacu wygrało konsorcjum skupione wokół Grupy Royal BAM z architektem prof. Peterem Kulką na czele. W dniu 2 września 2009 roku podpisano umowę projektową, która przewidywała specjalny tryb finansowania w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego. Inwestor otrzymał zlecenie zaprojektowania, budowy, finansowania i eksploatacji budynku przez okres 30 lat. Za te usługi będzie

on otrzymywał od dnia przekazania budowlą ustalone w umowie płatności ratalne i wynagrodzenie za administrowanie budynkiem. Na podstawie wybranego modelu umowy przez cały okres użytkowania kraj związkowy pozostaje właścicielem nieruchomości.

10. Nowy Landtag nabiera realnych kształtów

W 2006 roku na terenie zamkowym o powierzchni ok. 15 000 m² rozpoczęto przygotowawcze badania archeologiczne, które po kilku przerwach zakończyły się w styczniu 2011 roku. W ich trakcie dokonano licznych, często zaskakujących znalezisk – od środkowego okresu epoki kamienia aż do ostatniej fazy użytkowania zamku. Groby i budowle ziemne z późnej epoki kamienia, osiedle germańskie, gdzie przetapiano żelazo, ślady gruntów rolnych z czasu słowiańskiego grodu „*Poztupimi*“, dotychczas nieznaną średniowieczną warownią z drewnianą wieżą i fosą oraz całkiem nowe odkrycia związane z zamkiem warownym i mieszkalnym z XVI–XVII wieku – wszystko to zostało zbadane przez archeologów i udokumentowane, wymaga jednak jeszcze naukowej analizy.

Na ok. 3000 m² pod nowym budynkiem Landtagu i na dziedzińcu zachowały się fundamenty warowni i zamku. W dniu **25 marca 2010 roku** przewodniczący Parlamentu Krajowego Gunter Fritsch, premier Matthias Platzeck, minister finansów dr Helmuth Markov, architekt prof. Peter Kulka i nadburmistrz Jann Jakobs dokonali **pierwszego wbięcia łopaty.**

Widok na plac budowy nowego gmachu Landtagu.

Kamień węgielny położono **16 lutego 2011 roku**. Obecny przy tym był również prof. Hasso Plattner, który w 2011 roku ponownie przekazał darowiznę – tym razem na zgodny z pierwotnym kształtem budynku dach miedziany zamiast planowanego dachu ocynkowego. **Uroczystość zawieszenia wiechy** odbyła się **24 listopada 2011 roku** w północnym skrzydle.

11. Przekazanie kluczy przewodniczącemu Parlamentu Krajowego

Po 3 latach budowy, 10 października 2013 roku minister finansów kraju związkowego Brandenburgii dr Helmuth Markov przekazał gmach przewodniczącemu parlamentu Gunterowi Fritschowi. Ten pochwalił pracę architekta, któremu w mistrzowski sposób udało się zrealizować kompromis – nowoczesny Landtag z historyczną fasadą.

Przewodniczący Parlamentu Krajowego Gunter Fritsch (w środku po lewej) otrzymuje symboliczny klucz transponderowy do nowego Landtagu. Od lewej do prawej: przewodniczący Krajowej Izby Kontroli Christoph Weiser; Elona Müller-Preinesberger, radna miasta Poczdam; przewodniczący Parlamentu Krajowego Gunter Fritsch; minister finansów dr Helmuth Markov; architekt prof. Peter Kulka; Alexander Naujoks, prezes BAM Deutschland AG.

12. Architekt i projektowanie budynku

Prof. Peter Kulka stał w obliczu olbrzymiego wyzwania – dawna kubatura zamku musiała pomieścić znacznie większą objętość potrzebną budynkowi dla parlamentu krajowego. Mimo to zdecydował się na rekonstrukcję całej zewnętrznej fasady projektu Knobelsdorffa wraz z dziedzińcem.

Poszerzenie głównego budynku, aby pomieścić salę plenarną i oba boczne skrzydła, poskutkowało **zmniejszeniem dziedzica** o jedną czwartą dawnej powierzchni, pierwotne proporcje zostały jednak zachowane. Ze względu na połączenie elementów historycznych i nowoczesnych oraz wymogi związane z efektywnością energetyczną mury zewnętrzne budynku mają ponad metr grubości.

Mimo całkowicie nowego rzutu poziomego budynku architektowi udało się także zaprojektować fasady dziedzica w taki sposób, aby jak najbardziej przypominały dawną zabudowę. Ze względów funkcjonalnych odstępstwa od tej zasady są na dziedzińcu większe niż w przypadku zewnętrznej fasady budynku.

Kolorystyka obiektu w odcieniu czerwonej ochry wzorowana jest na budowach typowych dla Poczdamu XVIII wieku.

Wejście i „historyczna klatka schodowa“

Wejście do Landtagu zaprojektowane przez prof. Petera Kulkę prowadzi przez „Portal Fortuny“ na dziedzińcu, który ma być przestrzenią ogólnodostępną.

Obszar wejścia do budynku – tzw. **klatka schodowa Knobelsdorffa** – ma za zadanie złagodzenie zderzenia pomiędzy historyczną fasadą budynku i jego nowoczesnym, minimalistycznym wnętrzem.

W czerwcu 2012 roku rozgorzał spór o projekt historycznej klatki schodowej. Inicjatywa obywatelska Mitteschön żądała rekonstrukcji oryginalnej poręczy.

Prof. Kulka przedstawił z kolei parlamentarnej Komisji Sztuki i Wyposa-

Klatka schodowa Knobelsdorffa w nowym gmachu parlamentu.

zenia Wnętrz projekt łukowatego białego muru z poręczą z brązu zamiast żeliwnej kutej poręczy, jaka zdobiła schody według projektu Knobelsdorffa. Komisja projekt ten przyjęła. Mimo wcześniejszych zapowiedzi, że klatka schodowa zostanie wykonana w jak największej zgodności z historyczną oraz z oryginalnych elementów, posłowie przychyliłi się do argumentacji architekta, który przekonywał, że klatka schodowa stanowi przejście między historyczną fasadą zewnętrzną według projektu Knobelsdorffa a nowoczesnym wnętrzem parlamentu, nazywając je „*prześciem do rzeczowego, prostego świata.*“

Kolejnym powodem podjęcia takiej decyzji były wątpliwości co do bezpieczeństwa zachowanych elementów poręczy. Z drugiej strony w ostatnim momencie udało się zrekonstruować historyczne sklepienia.

Znajdujące się na klatce schodowej cztery rzeźby Atlantów i wbudowane pły-

Biały orzeł pierwotnie zawieszony w sali plenarnej.

ty to oryginalne elementy, przy czym architekt, nie chcąc zatrzeć śladów historii, zadbał o to, aby rzeźby nie zostały odnowione,

Na **parterze głównego budynku** w części południowej znajduje się **hol Landtagu** z powierzchnią wystawową, kawiarnią, garderobą oraz pomieszczeniami przeznaczonymi dla grup zwiedzających oraz na konferencje prasowe **stowarzyszenia Landespressekonferenz**, które znalazło swoją siedzibę w budynku Landtagu. Na podłodze lewego z tych trzech pomieszczeń, pod szklaną płytą o powierzchni 4,2 na 8 metrów, w **oknie archeologicznym** można zobaczyć podłogę książęcej sali ogrodowej i późniejszej piwnicy z winami ułożoną w latach sześćdziesiątych XVII wieku ze szwedzkich płyt wapiennych.

Powyżej, na **pierwszym piętrze**, znajduje się serce budynku – sala plenarna (niegdyś sala bankietowa/sala marmurowa) oraz część prezydyjna z biurem przewodniczącej Parlamentu Krajowego.

Przyjęcie przez parlamentarną komisję sztuki propozycji architekta polegającej na umieszczeniu w sali plenarnej białego orła zamiast czerwonego (zgodnego z herbem Brandenburgii) wywołało burzliwą kłótnię. Podczas gdy frakcja CDU złożyła na plenum wnioski, aby białego orła umieszczonego nad drzwiami z brązu zastąpić herbem kraju związkowego, na wniosek frakcji koalicyjnych większością głosów i w porozumieniu z architektem 15 maja 2014 roku uchwalono usunięcie białego orła i umieszczenie na mównicy czerwonego orła z napisem „Landtag Brandenburg”.⁸

Drugie piętro mieści łoże: jedną dla gości i dwie dla prasy. Na tym poziomie znajduje się także biuro premiera oraz pomieszczenia koncertu medialnego rbb.

Na **czwartym piętrze** ulokowano restaurację parlamentu na 160 miejsc oraz duży taras i bibliotekę.

W zachodnim skrzydle

na **parterze** mieści się parlamentarnej służba administracyjna. Powyżej, na **pierwszym piętrze** umieszczono biu-

Sala plenarna Parlamentu Krajowego Brandenburgii w sierpniu 2014 roku.

Fasada skrzydła wschodniego od strony dziedzińca.

ra **frakcji SPD** wraz z salą obrad frakcji i komisji w południowo-zachodnim skrzydle.

Na **drugim piętrze** swoją siedzibę ma przeważająca część **frakcji partii DIE LINKE** – również z dużą salą obrad komisji, wykorzystywaną także jako sala obrad frakcji. Trzy biura w tym korytarzu zajmuje trzech posłów grupy BVB/FREIE WÄHLER.

Taki podział znajdziemy również na **trzecim piętrze**, w większej części zajętym przez **frakcję CDU**.

We wschodnim skrzydle

na **parterze** znajdują się biura działu administracji parlamentu, a na **pierwszym piętrze** swoje pomieszczenia ma **frakcja BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN**, przy czym w tylnej części od strony „*Portalu Fortuny*” mieszczą się biura Krajowej Izby Kontroli.

Na **drugim piętrze** są pomieszczenia **frakcji AfD** oraz kolejne biura Krajowej Izby Kontroli w tylnej części korytarza.

Większością biur na **trzecim piętrze** dysponuje Krajowa Izba Kontroli jako współużytkownik budynku.

13. Fakty związane z budynkiem i okolicą

Koszty budowy

119,7 milionów €

Fasady i rzeźby

Fasady zbudowano według historycznego wzoru ze zdobieniami z piaskowca, uwzględniając przy tym oryginalne elementy zamku, takie jak 307 zachowanych historycznych fragmentów. Na fasadzie zewnętrznej po stronie zachodniej znajduje się wyryty złotymi literami napis „*Ceci n'est pas un chateau*”, będący pomysłem poczdamskiej artystki Annette Paul.

Atykę elewacji odpowiednio uzbrojono, aby umożliwić ustawienie zachowanych lub odwzorowanych według źródeł historycznych figur ozdobnych. Pierwotnie stało tam 76 rzeźb, tzw. rzeźb attykowych, przedstawiających antycznych bohaterek i bogów.

Siedemnaście z zachowanych jeszcze figur znajduje się w składzie rzeźb „*Fundacji Pruskie Pałace i Ogrody Berlin-Brandenburg*” (SPSG), a pozostałych osiem, wypożyczonych na stałe, stoi od 1966 roku na dachu berlińskiego Uniwersytetu Humboldta.

⁸ Druk 5/9021-B.

Ogólnodostępny dziedziniec.

Zgodnie z ustaleniami poczynionymi przez przewodniczącego Parlamentu Krajowego, nadburmistrza Poczdamu, dyrektora SPSG i Związek Potsdamer Stadtschloss e.V., od kwietnia 2014 roku w ramach realizacji uchwał dotyczących budowy gmachu Landtagu ma zostać opracowana koncepcja stopniowej restauracji i ustawienia figur na fasadach zewnętrznych. Realizacja koncepcji będzie zależna od powodzenia prowadzonej przez „Związek Potsdamer Stadtschloss e.V.” akcji mającej na celu zgromadzenia niezbędnych środków z darowizn.⁹

Dziedziniec

Powierzchnia dawnego dziedzińca zamku miejskiego w Poczdamie wynosiła 6325 m²; dziedziniec nowego Landtagu Brandenburgii, położony na gruncie o powierzchni 11 500 m² ma ok. 4800 m². Na dziedzińcu znajdują się, zbudowane na wzór pałacu Sanssouci na planie owalu, dwa iluzjonistyczne pawilony kołońskiego artysty Floriana Dombois, który w 2011 roku zdobył pierwszą nagrodę w prestiżowym konkursie „Kunst am Bau” (Sztuka w budownictwie).¹⁰

Dziedziniec otwarty do użytku publicznego, obszerne wejście oraz taras na dachu wyraźnie podkreślają dążenie do tego, aby budynek Landtagu był domem otwartym dla wszystkich obywateli, również poza godzinami urzędowania parlamentu.

Sala plenarna

Sercem siedziby parlamentu jest sala plenarna o powierzchni 472 m². Zapewnia ona miejsce dla 88 posłów, 31 miejsc dla członków rządu, administracji parlamentu i stenografów oraz dysponuje łożą dla 160 gości. W przypadku fuzji krajów związkowych Berlina i Brandenburgii obecną liczbę 88 miejsc dla parlamentarzystów można zwiększyć do 150.

Powierzchnie użytkowe

Powierzchnia użytkowa budynku wraz z parkingiem podziemnym wynosi ok. 19 000 m², kubatura pomieszczeń brutto – 150 632 m³, a powierzchnia całkowita brutto – 34 525 m². Wymiary budynku to 94 m x 123 m, wysokość: ok. 21,40 m. Wewnątrz znajduje się łącznie **390 biu-**

⁹ Patrzą: <http://www.stadtschloss-potsdam.org>

¹⁰ Patrzą: publikacja „Kunst am Bau für den Landtag Brandenburg” z pism wydanych przez Parlament Krajowy Brandenburgii.

Widok z prezydium plenarnego na łóżę dla gości w styczniu 2014 roku.

rowych stanowisk pracy. Parking podziemny liczy 166 miejsc postojowych dla samochodów osobowych (w tym 9 miejsc dla niepełnosprawnych) i 100 miejsc do parkowania rowerów.

Marstall i Kolumnada Zapaśników (Ringerkolonnade)

Do zespołu zamkowego należał również budynek Marstall – dawnej stajni królewskiej – w którym dziś znajduje się poczdamskie Muzeum Sztuki Filmowej. Został on zbudowany w 1685 roku w historycznym centrum Poczdamu jako oranżeria dawnego zamku, na zachód od niego, i jest najstarszą zachowaną budowlą w mieście. Dzisiejszy jego wygląd ma swoje źródło w XVIII wieku, kiedy to budowniczy Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff rozbudował i upiększył ten budynek, służący już wtedy jako stajnia królów pruskich.

Marstall był połączony z zamkiem miejskim Kolumnadą Zapaśników. Kolumnada ta, wykonana w 1746 roku według projektu Georga Wenzeslausa von Knobelsdorffa, składała się pierwotnie z 14 par kolumn, które oddzielały teren

Parku Przyjemności, nie zasłaniając widoku przechodniom. Swoją nazwę kolumnada zawdzięcza wykonanym przez sławnego poczdamskiego rzeźbiarza figurom ośmiu grup zapaśników i szermierzy, stojących między parami kolumn.

Podczas brytyjskich nalotów bombowych na Poczdam Kolumnada Zapaśników została zniszczona mniej więcej na połowie swojej długości. Zachowaną część przesunięto o kilkaset metrów od pierwotnego stanowiska w pobliże obecnego hotelu „*Mercure*“. Stoi ona dziś na skraju nowego Parku Przyjemności obok „*Fontanny Neptuna*“, niedaleko przystani Białej Floty.

Ta obecnie wyraźnie wymagająca już rewitalizacji zachowana część składa się z sześciu par kolumn i czterech grup zapaśników i szermierzy.

W związku z zakończeniem budowy gmachu parlamentu na wzór dawnego zamku, obecnie toczy się dyskusja na temat niezbędnej renowacji i przeniesienia kolumnady w miejsce, w którym stała ona pierwotnie. Nie ma jednak możliwości odtworzenia całej długości Kolumnady Zapaśników w oryginalnym miejscu. Przeszkodą jest tu obecne torowisko dla tramwajów biegnące między budynkiem Marstall a Landtagiem.

Plac Ottona Brauna

Pod patronatem przewodniczącego Parlamentu Krajowego Guntera Fritscha powołano do życia projekt ku **pamięci Ottona Brauna**. Otto Braun sprawował od roku 1920 do 1932/33, z krótkimi przerwami, funkcję premiera Wolnego Państwa Prus, które w okresie jego rządów stało się „*bastionem demokracji*“ bro-

niącym jej przed wrogami atakującymi z każdej strony. Powstały wówczas sprawnie działające instytucje państwowe, które zatrudniały pracowników wiernych zasadom demokracji i do ostatniego momentu stawiały opór rozprzestrzenianemu się nazizmowi.

W dniu 19 grudnia 2012 roku rada miasta podjęła uchwałę o nadaniu placowi powstałemu na terenie oznaczonym w planie zabudowy symbolem SAN-P 13, a znajdującemu się między nowym Landtagiem, mostem Lange Brücke i ulicą Alte Fahrt, nazwy „Plac Ottona Brauna”. Był to pierwszy krok w stronę publicznego przypomnienia o demokratycznej tradycji Prus.

W dniu 19 marca 2013 roku nadburmistrz Jann Jakobs, przewodniczący Parlamentu Krajowego Gunter Fritsch, premier Matthias Platzeck oraz przewodniczący Rady Miasta Poczdam Peter Schüler odstonili tablicę z nazwą „Plac Ottona Brauna” nad Hawelą, między mostem Lange Brücke a nowo powstającym Landtagiem.

Projekt zakończył się 30 września prezentacją popiersia przeznaczonego do umieszczenia na nowym placu i publikacji o działalności Ottona Brauna.¹¹ Wspomniane popiersie to replika popiersia Ottona Brauna, które stoi w sali jego imienia w budynku berlińskiej Biblioteki Miejskiej przy ulicy Potsdamer Straße. Do czasu ustawienia na nowo urządzonego placu Ottona Brauna znalazło ono godne miejsce w holu nowego gmachu parlamentu.

Przewodniczący Parlamentu Krajowego Gunter Fritsch: *„Plac powstały w związku z budową nowego gmachu*

parlamentu nie mógłby otrzymać bardziej adekwatnej nazwy niż ta nawiązująca do wielkiego demokraty Ottona Brauna. Jego działalność odzwierciedla istotny element tradycji naszej demokracji, której również dziś musimy bronić przed wpływami skrajnego ekstremizmu. Nowy gmach Landtagu z historyczną fasadą i nowoczesnym wnętrzem stanie się centrum parlamentarnego procesu decyzyjnego całego kraju związkowego i miejscem przyciągającym gości przybywających tak z bliska, jak i z daleka”.

Dlatego też przewodniczący Parlamentu Krajowego Gunter Fritsch wyraził życzenie, aby odtąd nie mówić już potocznie o „zamku miejskim”, lecz o „zamku parlamentarnym”.¹²

¹¹ Manfred Görtemaker (wyd.), Otto Braun. Ein preußischer Demokrat, Berlin 2014

¹² Potsdamer Neueste Nachrichten z dnia 12.10.2013.

Wydawca: Parlament Krajowy Brandenburgii, Wydział ds. Public Relations

Wydanie: 4 wydanie poprawione i uzupełnione, marzec 2015 r.

Zdjęcia: Archiwum zdjęć Preußischer Kulturbesitz Berlin (str. 10)
Parlament Krajowy Brandenburgii (str. 2, 7 (u góry), 7 (na dole),
8, 13, 17 (u góry), 17 (na dole), 19, 20, 21);
Hans-Christian Schink (str. 18, 22)

Tłumaczenie: ALPHA TRANSLATION SERVICE, Cottbus

Szata graficzna i druk: Bonifatius GmbH, Paderborn

Niniejsza publikacja została wydana przez Parlament Krajowy Brandenburgii w ramach jego działalności informacyjnej. Jest ona udostępniana bezpłatnie. Sprzedaż osobom trzecim jest zabroniona. Nie zezwala się na wykorzystywanie do celów reklamy wyborczej.

Parlament Krajowy Brandenburgii

Alter Markt 1, 14467 Poczdam

Telefon +49 (0)331 966-0

Faks +49 (0)331 966-1210

post@landtag.brandenburg.de

www.landtag.brandenburg.de